

Metod Pevec

Marija Ana

DZS, Ljubljana 1994

Po naslovu sodeč, bi šlo v drugem romanu Metoda Pevca za ohranitev iste tematike, kot jo razvija prvenec *Carmen*, vendar avtor v *Mariji Ani* odkriva življenjsko zgodbo ženske junakinje v drugačnem, neurbanem ambientu.

Prostor, v katerem se razvija zgodba *Marije Ane*, je izolirani zaselek Črni mlin, zakopan nekam v Zasavsko hribovje. Njegovi prebivalci se na prvi pogled prav nič ne razlikujejo od slovenske kmečke populacije v prvi polovici našega stoletja, zato bi lahko sklepali, da se je Pevec s svojim novim romanom vpisal v tradicijo slovenske kmečke povesti. Marija Ana kot naslovna junakinja namreč "raste" iz ruralnega okolja in v njem preživi večino svojega življenja, vendar pa je to, za kmečko povest seveda opredeljujoče in tipično okolje v Pevčevem romanu prikazano na način, s katerim prerašča včlenjenost v omenjeni žanr.

Čeprav je nosilka romaneskne zgodbe ženska, *Marija Ana* tudi nikakor ni le preprost zapis o življenjski usodi ženske junakinje. Zdi se namreč, da Pevčev roman povezuje dve obliki "glavne osebe", junaka v pravem pomenu, kot aktivnega individua, ter izpostavljenega predstavnika nekega (arhaičnega) kolektiva, ki s svojo usodo razkriva skrivnostno bistvo človekovega sveta, njegovo globinsko vez s kozmičnimi silami, ki pa niso racionalno razložljive in o njih dajejo slutiti le nejasne legende. Roman o vaški vražarki Mariji Ani se zato spreminja v pripoved o (njeni) *usodi*.

Marija Ana je usodno zaznamovana že ob rojstvu. Sova, ki v noči pred njenim prihodom na svet razbije okno, hkrati "razbije" tudi fiktivne varovalne ograde človeškega razuma. Z nočnim zrakom vdere v kajžo sila, pred katero je človek arhaične skupnosti enako nemočen kot človek sodobne urbane civilizacije. Vendar je med njima bistvena razlika: arhaični človek se svoje nemoči pred usodo vsaj nezavedno "zaveda". Prebivalci Črnega mlina so sicer kristjani, vendar so njihovi običaji spontano poganske narave, motivi krščanske vere pa se v njih dosledno prepletajo z elementi slovanske mitologije. Mitsko dojetje sveta v Pevčevem romanu zastopa Marija Ana, zlasti od svoje "posvetitve" dalje, ko po smrti vaše "čarovnice" France prevzame njeno vlogo vražarke in tako potrdi svoj vstop v krog ponavljajoče se človekove usode. V

svoji izpostavljeni vlogi je Marija Ana, skoraj natančna ponovitev pokojnice, tudi zgoščena posebitev nedoumljive, zgolj doživete mitske cikličnosti.

Šele tej, primarni posvetitvi sledi tudi junakinjina "posvetitev" v žensko, pravzaprav v žensko doživljanje sebe in sveta, v katerega je vpeta, vendar arhaična miselnost vaše skupnosti nagonsko odklanja možnost, da bi bila ženskost Marije Ane združljiva z njenim posebnim, "vražarskim" statusom. Ta ji namreč daje možnost, da obvladuje vsaj drobec skrivnosti človeškega bitja, konec koncev pa ima junakinja tudi lastnosti, ki jo do neke mere identificirajo s homerskim hermafroditiskim vidcem Teiresiasom: včasih govori kot moški, včasih kot ženska. Barva njene kože in las se spreminja, kakor da ima pol moških, očetovih, in pol ženskih, materinih "genov". Čeprav v posvetitvi, prvem resničnem doživetju svoje seksualnosti, izgubi svoj "moški pol", se verovanje vaše skupnosti izkaže za popolnoma umestno, saj se tudi sama junakinja v sanjah identificira z "brezovim angelom", peščici moških, ki so dovolj pogumni, da si jo zaželi, pa vztrajno prinaša smrt. Pri tem izgublja tudi sama in mogoče je to vzrok, da obnovljeni starodavni motiv mrtveca, ki pride po ljubico, v Pevčevem romanu ne implicira tradicionalne tragičnosti, temveč osrečujočo, čeprav nekoliko grozljivo pomiritev.

Vsestranska pomiritev naposled lahko nastopi šele po – v romanu odločilni – konfrontaciji arhaičnega človeka, Marije Ane, s predstavnikom skrajne oblike avtodestruktivnega metafizičnega mišljenja, z meščanskim mladeničem Paulom, ki se nonšalantno "sprehaja" po Bartolovem Al Arafu. Svoj nihilizem plača z lastnim življenjem, vendar kazni ne uide niti Mariji Ani: ko prvokrat in edinokrat ne sprejme usode, ampak jo vzame v svoje roke, ko torej umori svoje posiljevalce, rodi otroka kot posledico posilstev, nato pa zblazni in v blaznosti umre. Malo pred smrtjo v slutenjskih blodnjah napoveduje pomiritev, ponovno "vzpostavitev reda", ukinitve kaotičnega stanja, na katero spominja objekt vaše legende: vselej kopne, "neohlajene" ruševine in grobovi. Očitno je, da kaotična stanja ciklično prihajajo in odhajajo z življenjem in smrtjo za to izbranih posameznikov. Večna kopnina je sled ponavljajoče se usode.

O Pevčevem romanu bi torej le težko govorili kot o "romanu ženske". Zdi se, da je avtor izbral žensko junakinjo bolj s perspektive Mauricea Maeterlinke in njegove teze o ženski, ki naj bi bila hkrati z otroki in starci nagonso senzibilnejša za doumevanje temnih sil, ki jim je izročen človek v svojem bivanju. Vloga Marije Ane je vloga človeka v starogrški drami, ki je v svoji prvotni funkciji religiozne narave, ponazoritev in ohranjanje vere v usodo, varnosti mitskega, ne pa tudi novoveškega človeka, ki si hoče podrediti svet. Najbrž ni naključje, da dejansko kaotično stanje v arhaični skupnosti pomeni prav vojna, veliki človekov poskus spreminjanja sveta. Sicer neprijetna usoda vaščanov v mirnem času namreč nima pravega tragičnega nadiha, temveč kljub svoji nedoumljivosti pomeni določeno varnost.

Pevčev roman se, naključno ali morda tudi ne, obenem ujema z dejstvom, da slovensko ljudsko izročilo ni razvilo pravega epa, temveč zgolj balade in romance. "Epskost" *Marije Ane* je v marsikaterem fragmentu junakinjinega življenja močno

lirizirana, zlasti ko se vsevedni pripovedovalec iz pogosto "kronističnega" sloga preusmeri v posredovanje junakinjinih notranjih stanj oziroma svet preoblikuje po njenem doživljanju. V določenem smislu pa lahko "junakinjo" razumemo tudi kot ciklično vračajoči se "dramatični dogodek" arhaične skupnosti, saj se podobna oseba očitno pojavi v vsaki njeni generaciji na način ponovljene posameznikove usode. S tega vidika je Pevčev roman pravzaprav – balada v prozi.

Tej temeljni nastrojenosti besedila ustreza tudi ruralni dogajalni prostor, medtem ko je tisti del pripovedi, ki poteka v meščanskem okolju, bistveno bolj realističen, brez pravega ambienta za vaško magijo in morda zato nekoliko "šibkejši"; vsekakor manj izžareva baladno občutje celote. (Tudi sicer je avtorjevo realistično opisovanje dogodkov in doživetij precej neuravnoteženo s kvaliteto, ki jo dosega v liriziranih pasusih.) Zdi se, da se je avtor v "meščanskem" delu pripovedi bolj posvečal junakinji v njeni enkratni individualnosti kakor pa običajni uravnovešenosti te oblike "glavne osebe" s posameznikovim zastopanjem (arhaičnega) kolektiva. Z ozirom na celoto zato "meščanski" del besedila pomeni določeno digresijo, vendar se pripoved dokaj naglo "vrne" v Črni mlin k svoji prvotni naravnosti, popisu nerazložljive, a nepreklicno navzoče in nadvladujoče sile usode in – varne – ujetosti vanjo, v ponovljivost, ki jo izreka mit, oziroma: v hojo po "stezi, ki se nikoli ni zarasla, čeprav na njej ni bilo ne človeških in ne živalskih stopinj."

Vanesa Matajc

Andrej Blatnik: LABIRINTI IZ PAPIRJA

(Štoparski vodnik po metafikciji in njeni okolici)

"Knjiga, po kateri ameriška metafikcija za Slovence ni več fikcija."

D. D. Eisenhower

Zbirka NOVI PRISTOPI revije LITERATURA